

ПЕРЕСТРАХУВАННЯ КАТАСТРОФІЧНИХ РИЗИКІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В статті розглянуто зарубіжний досвід перестрахування катастрофічних ризиків. Обґрунтовано напрями забезпечення збереженості і збільшення капіталізації страхових компаній при перестрахувальному захисті від катастроф. Доведено необхідність запровадження перестрахування катастрофічних ризиків в Україні.

Ключові слова: ринок перестрахування, катастрофічні ризики, капіталізація страховиків, перестрахувальна місткість.

Постановка проблеми. Природні катастрофи і техногенні аварії в останні роки завдають суспільству все більше масштабних збитків, що пояснюється зростанням чисельності населення, підвищенням вартості потенційних об'єктів страхування та їх концентрацією у певних регіонах.

За аналітичними звітами перестрахувального товариства «Munich Re» за перші 9 місяців 2013 року втрати тільки через природні катастрофи у Європі оцінюються у 17млрд євро. Збитки тільки від одного урагану Крістіан за попередніми оцінками становлять від 800млн до 1,3млрд євро [1].

Порівняно з іншими країнами в Україні природні катаклізми бувають не дуже часто. Збитки ж за подіями техногенного характеру складають більшу частину всіх втрат. В Україні у 2012 році зареєстровано 212 надзвичайних ситуацій, з них 120 – техногенного і 74 – природного характеру. Збільшились за останній рік показники, які характеризують масштабність та наслідки надзвичайних ситуацій: 238млн грн проти 103млн грн за 2011 рік [2].

Через значні збитки внаслідок катастроф та необхідність їх покриття страховики активно залучають додаткову місткість за допомогою системи перестрахування. Перестрахувальні компанії, за умов прийняття адекватних управлінських рішень, можуть істотно нівелювати коливання у результатах діяльності страховиків.

Для створення передумов запровадження в Україні страхування і перестрахування катастрофічних ризиків необхідно враховувати надбання вже існуючого досвіду світового ринку перестрахування та механізмів збереження капіталізації страховиків при здійсненні перестрахувальних операцій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні основи перестрахування, особливості перестрахування окремих ризиків в своїх працях досліджували українські науковці В.Д.Базилевич, О.О.Гаманкова, С.С.Осадець, російські – Ю.М.Журавльов, М.Г.Каминкіна, Є.К.Турбіна, Р.Т.Юлдашев. Серед західних вчених можна виокремити праці: К.Бурроу, Л.Гаратеволя, Дж.Макензи, Д.Хемптона та інші.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Широкомасштабні збитки внаслідок катастроф природного і техногенного характеру можуть впливати не лише на результати діяльності страховиків, а й перестраховиків, на рівень їх капіталізації. Постає необхідність вирішення цієї частини проблеми за допомогою визначення попереджуючих заходів щодо стабілізації та зменшення впливу катастрофічних ризиків на фінансовий стан страхових компаній.

Метою статті є обґрунтування напрямів забезпечення збереженості і збільшення капіталізації страхових компаній при перестрахуванні катастрофічних ризиків та виявлення можливості їх залучення для розвитку українського ринку перестрахування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вплив на капіталізацію та прибутковість страхових і перестрахувальних компаній здійснюють глобальні тенденції, які відбуваються на світовому страховому ринку, а також економічні потрясіння, катастрофічні випадки.

Негативні наслідки фінансової кризи 2008 року на світовому страховому ринку зумовили зниження розміру капіталу у перестраховиків на 69млрд дол США (на 17%) порівняно з 2007 роком (рис. 1).

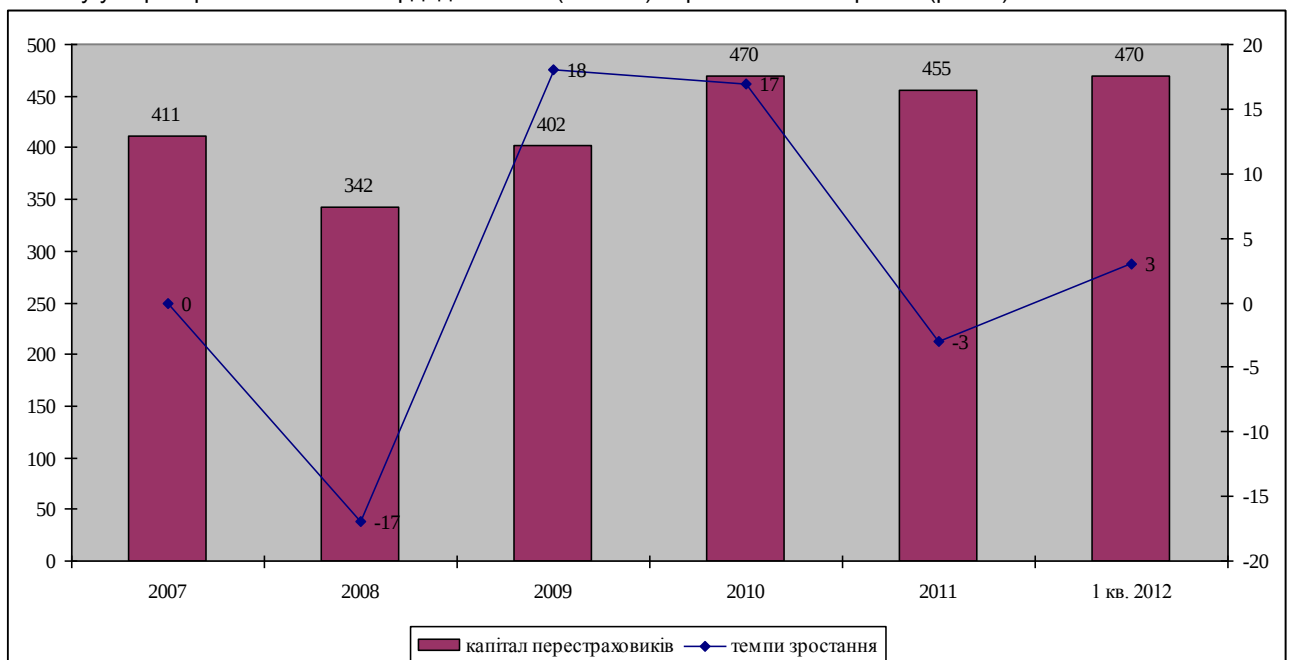

Рис. 1 Динаміка капіталу світових перестраховиків упродовж 2007-1 кв. 2012 рр. (млрд дол США)
Джерело: [3]

Основним чинником, котрий спричинив різке зниження обсягів капіталу міжнародних перестраховиків у 2008 році, були інвестиційні збитки, які становили 12% всього капіталу.

Після кризи у 2009-2010 роках спостерігалось незначне зростання обсягів світового перестраховального ринку. Збільшились і показники капіталізації міжнародних перестраховиків: від 342млрд дол США в 2008 році до 470млрд дол США в 2010 році, що пояснюється позитивними тенденціями на фінансових ринках у після кризовий період і відносно невеликими обсягами збитків за катастрофічними подіями.

Однак у 2011 році ситуація на ринку змінилася. Внаслідок стихійних лих, що відбулися в Японії, Австралії, Новій Зеландії, катастрофічні збитки перестраховиків у 2011 році становили 5-10% їх капіталу. Збитки суттєво вплинули на прибуток перестраховиків від операційної діяльності за 2011 рік. За даними рейтингового агентства Standard&Poor's (S&P) у I кварталі 2011 року загальна сума страхових виплат, пов'язаних із цими подіями, становила близько 45млрд дол США.

Як вплинули виплати за катастрофічними збитками на капіталізацію крупніших перестраховальних товариств у 2011 році унаочнює рис.2.

Через збільшення збитків страховиків за катастрофічними подіями у попередній період, на початку 2012 року на ринку перестраховування спостерігалось підвищення попиту на перестраховальне покриття по страхуванню ризиків, пов'язаних з ураганами, збільшились тарифи по перестраховуванню катастрофічних ризиків.

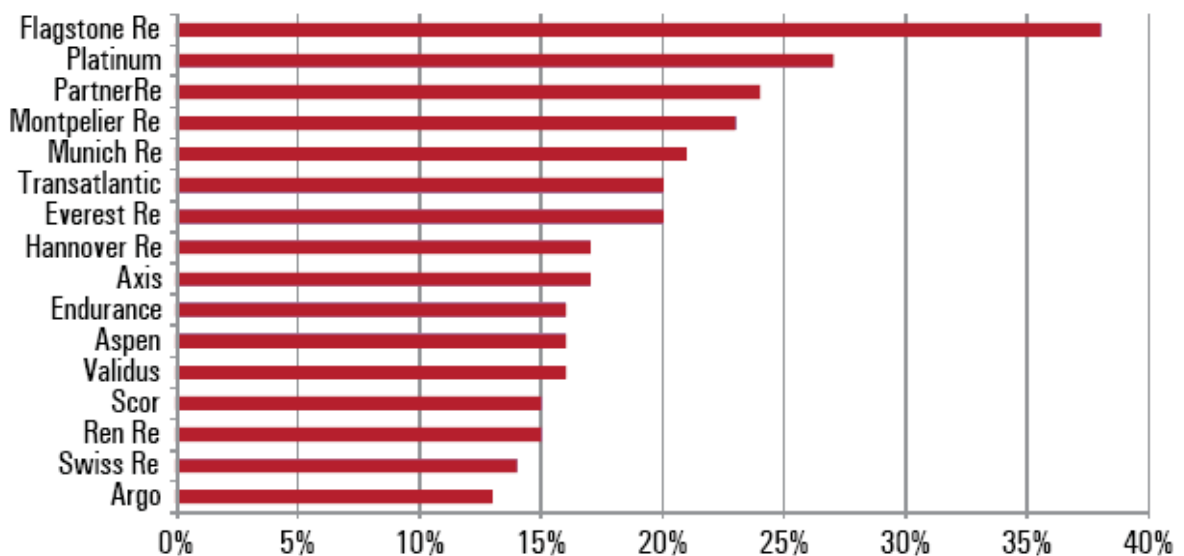

Рис. 2 Збитки перестраховиків у 2011 році від природних катастроф, % від їх капіталу
Джерело: [4]

Випереджаючи невтішні прогнози у дослідженнях організації економічної співпраці і розвитку (ОЕСР), за якими світова економіка в останні десятиліття втрачає мільярди доларів внаслідок зростання частоти настання техногенних, природних, соціальних катастроф, міжнародні перестраховики для збереження своїх рейтингових позицій, збільшення прибутковості та отримання на ринку конкурентних переваг вдаються до наступних оперативних заходів:

- альтернативного перестраховування і одного з його напрямів: сек'юритизації зобов'язань за договорами страхування і перестраховування;
- обмеження своєї відповідальності за окремою катастрофічною подією;
- пропозицій щодо перестраховування ризиків в інших видах страхування, які не пов'язані з катастрофічними подіями для необхідної диверсифікації портфеля;
- виходу на нові ринки збуту, географічного розширення своєї діяльності;
- збільшення перестраховальної місткості для постійних споживачів послуг.

Нововведенням можна вважати появу і використання страховими компаніями альтернативного перестраховування, під яким розуміють широкий спектр способів перерозподілу фінансового і страхового ризиків, пов'язаних з діяльністю страхових організацій, котрі відрізняються за рядом ознак від традиційних видів страхування.

Більш звужено альтернативне перестраховування можна розуміти як *фінансове перестраховування*, тобто відносини між страховиком і перестраховиком, пов'язані з перерозподілом як страхового, так і фінансового ризику, що притаманні страховій діяльності на довготривалій основі. За договором фінансового перестраховування, який укладають через величезні суми можливих збитків і за умов низької ймовірності їх настання, страховик мобілізує перестраховальні премії у відповідному фонді впродовж довгострокового періоду і використовує їх як джерело компенсації виплат у несприятливі роки. Додатково страховик отримує інвестиційний дохід, нарахований на величину коштів фонду. Переваги у здійсненні фінансового перестраховування такі:

- можливість управління збитками, які вже настали, але ще незаявлені;

- надання необхідної місткості для перестрахування ризиків, які в деяких країнах можуть не страхуватись (екологічні, політичні ризики).

Новим напрямком альтернативного перестрахування кінця 90-х років минулого століття можна вважати сек'юритизацію зобов'язань за договорами страхування і перестрахування. Під сек'юритизацією страхових (перестраховувальних) зобов'язань розуміють випуск страховими (перестраховувальними) компаніями цінних паперів з метою залучення додаткового капіталу для передачі ризику, пов'язаного з виникненням катастрофічних збитків за укладеними договорами страхування. На міжнародному ринку такі цінні папери називають облігації катастроф (CAT-bonds). Обслуговування позики здійснюється з 2-х джерел: за рахунок внесків страхувальників, надходження яких інвестуються в цінні папери; за рахунок коштів, які отримані в результаті розміщення облігації [5, с. 67]. Також функціонування сайдкарів (sidcars) дозволяє зменшити витрати капіталу в галузі і зберегти страховим компаніям надлишкову капіталізацію. Сайдкари – спеціалізовані перестраховувальні компанії, що створюються з метою забезпечення страховиків необхідною перестраховувальною місткістю.

Страхові компанії з кожним роком все активніше використовуються облігації катастроф для фінансування катастрофічних збитків (рис. 3). За період 2004–2010 рр. обсяг випуску облігацій зріс у 4,25 рази, або на 3710млн дол США.

Аналітики рейтингового агентства S&P оцінюють цінні папери з страховою складовою як додатковий продукт до традиційного перестрахування майна від катастрофічних ризиків. За прогнозами S&P випуск катастрофічних облігацій за 2013 рік очікується у розмірі \$ 6-7млрд [6].

Через збільшення масштабів катастрофічних збитків перестраховики почали обмежувати відповідальність за катастрофою, навіть товариства, які раніше не використовували таких механізмів. Визначаються ліміти відповідальності за катастрофою на основі максимально можливого збитку, а не загальної суми за ризиком.

Для диверсифікації своїх портфелів перестраховики пропонують перестраховувальний захист за видами страхування, які менше зазнають катастроф (страхування професійної відповідальності, кредитних ризиків, страхування життя), а також покриття нових сегментів страхового ринку: страхування комп'ютерних ризиків, страхування на випадок викрадення тощо.

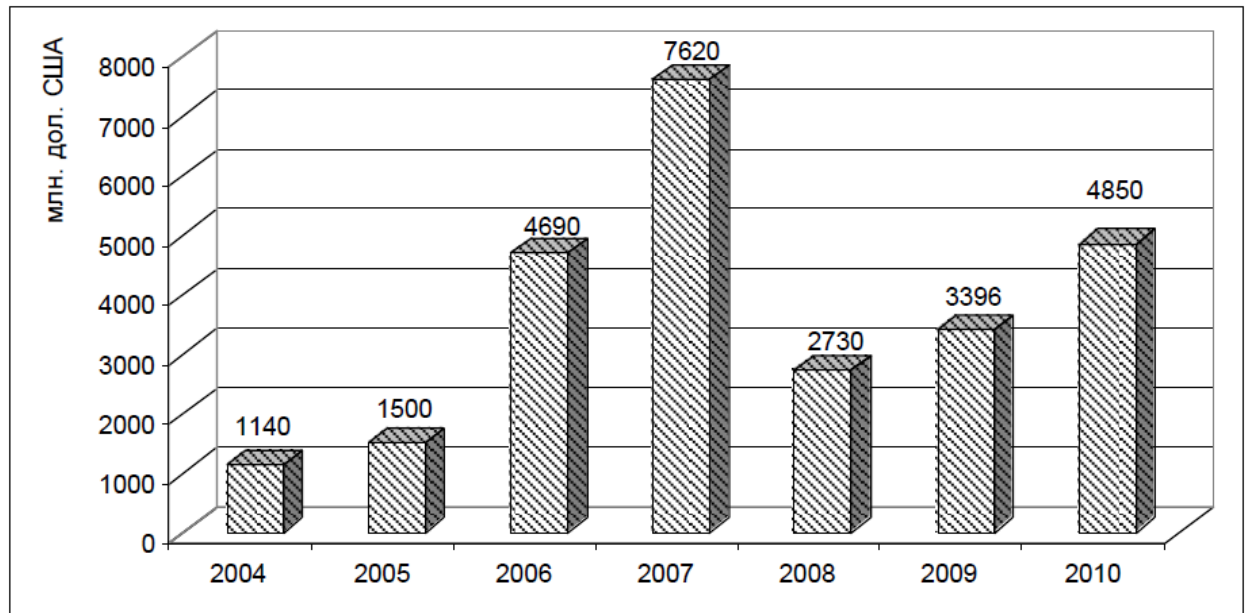

Рис. 3 Обсяг випуску облігацій катастроф за період 2001–2010 рр.
Джерело: [7]

Збереженню рейтингових позицій перестраховиків сприяють розробка і впровадження нових продуктів за допомогою поєднання, модифікації існуючих форм і видів договорів перестрахування. Адже різноманітність продуктового ряду завжди приваблює потенційних споживачів.

Підвищенню прибутковості перестраховиків сприятиме і географічне розширення їх діяльності на нових страхових ринках. Крупні перестраховики сьогодні шукають споживачів на ринках, які активно розвиваються. Це страхові ринки Азіатських країн, країн Латинської Америки, Центральної і Східної Європи. Таким чином провідні перестраховувальні товариства прагнуть отримати свою частку на ринку, конкуруючи між собою, а також і з місцевими страховиками. Але в деяких країнах регуляторні органи ускладнюють проникнення крупних гравців на ринки, створюючи передумови для розвитку вітчизняних страховиків.

Нарощування капіталу та збільшення перестраховувальної місткості страховиків можливо і за допомогою їх злиття і поглинання. В таблиці 1 представлені М&А-угоди на світовому ринку перестрахування за 2009-2010 роки. Пожвавлення в укладенні цих угод пояснюється поступовою стабілізацією фінансових ринків у після кризовий період.

Таблиця 1. М&А-угоди на світовому ринку перестрахування за 2009-2010 рр.

Покупець	Об'єкт купівлі	Дата	Вартість угоди, млн дол США
QBE Insurance Group	Secura NV	05.07.2010	339,2

Max Capital Group	Harbor Point Re	04.03.2010	1521,0
Fairfax Financial Holdings Limited	Odyssey Re Holdings Corp.	18.09.2009	1008,1
Vaildus Holdings, Ltd	IPC Holdings	09.07.2009	1781,9
Partner Re Ltd	Paris Re Holdings Limited	04.07.2009	2081,3

Джерело: [8]

За 2009-2010 роки на світовому страховому ринку здійснено 29 угод із злиття і поглинання на суму 16199,7млн дол США.

Але збільшення перестраховальної місткості не єдиний чинник, котрий спонукає страховиків до консолідації. До них можна віднести наступні:

- ◆ перенасичення ринку, тобто поява великої кількості учасників ринку і жорстка конкуренція між ними;
- ◆ бажання підняти свій рейтинг за рахунок фінансово стійкого партнера;
- ◆ прагнення зменшити витрати на ведення справи, що є головною економічною передумовою монополізації будь-якої галузі;
- ◆ придбання перестраховальними товариствами компаній по прямому страхуванню для підвищення своєї стабільності;
- ◆ збільшення обсягу страхових платежів та отримання певного сегменту страхового ринку.

В Україні не розвинута практика перестраховування катастрофічних ризиків, хоча надзвичайні ситуації природного і техногенного характеру завдають значних збитків життю, здоров'ю та майну людей. Щорічні повені у Закарпатській та Волинській областях, зсуви ґрунту в Криму, селі, пожежі, вибухи на виробництві – ризики, які потребують страхового і перестраховального захисту. До світової тенденції перестраховування катастрофічних ризиків залучені страховики Казахстану, які з 2013 року укладають договори перестраховування ризиків, пов'язаних з природними катастрофами. Отже, необхідність перестраховального захисту катастрофічних ризиків в Україні очевидна. Запровадженню перестраховальних операцій сприятимуть наступні заходи:

- об'єднання зусиль страховиків для ефективного захисту від катастрофічних збитків (створення пулів, бюро за видами страхування на основі механізмів співстрахування і перестраховування);
- впровадження IT – технологій в діяльність страховиків та удосконалення за їх допомогою бізнес-процесів перестраховування;
- модернізація традиційних і застосування нових спеціалізованих продуктів;
- залучення додаткового перестраховування (ретроцесії);
- визначення обґрунтованих тарифів, котрі покривають можливі катастрофічні ризики.

Висновки. В сучасних умовах розвитку, перестраховування у порівнянні з іншими сегментами ринку, зберігає стабільність і прибутковість, навіть у період фінансової кризи та широкомасштабних збитків внаслідок катастроф 2011-2012 років. Передумовами позитивних тенденцій на міжнародному ринку перестраховування є використання перестраховиками переваг фондового ринку, підвищення рівня управління системою ризик-менеджменту, збереження і збільшення капіталізації компаній за допомогою вчасно розроблених оперативних заходів.

Список літератури:

1. Munich Re оцінила потери от природных катастроф в Европе [Електронний ресурс] // FORINSURER Інтернет-журнал о страховании [сайт]. – Режим доступу: <http://www.forinsurer.com/news/13/10/29/29967>. 2. Національна доповідь про стан техногенної і природної безпеки в Україні у 2012 році [Електронний ресурс] // Міністерство надзвичайних ситуацій [сайт]. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/nasdopovid2012.html>. 3. Reinsurance Market Outlook - June and July 2012 update [Електронний ресурс] // AON Benfield Analytics. – Режим доступу: <http://www.thoughtleadership.aonbenfield.com/Pages/Home.aspx?ReportYear=2012>. 4. Состояние мирового рынка перестрахования в 2012 году характеризуется избыточной капитализацией [Електронний ресурс] // Standard&Poor's, международное рейтинговое агентство [сайт]. – Режим доступу: <http://www.forinsurer.com/public/12/10/15/4544>. 5. Турбина К.Е. Тенденции развития мирового рынка страхования: [монографія]/К.Е.Турбина - М.: Анкил, 2000. - 320 с. 6. Международный рынок перестрахования в 2013 году характеризуется давлением на тарифы и тарификацией. Обзор S&P [Електронний ресурс] // FORINSURER Інтернет-журнал о страховании. – Режим доступу <http://www.forinsurer.com/news/13/10/15/2990?hl=катастрофы>. 7. Козьменко О.В. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: [монографія]/О.В.Козьменко – Суми: Університетська книга, 2011. – 388 с. 8. Reinsurance Market Outlook. Partnership Renewed [Електронний ресурс] // The AON Aggregate. - Режим доступу: http://thoughtleadership.aonbenfield.com/Documents/201109_ab_market_analysis_